

Hörcsik Richárd

Árpád-házi Szent Erzsébet és Sárospatak kapcsolata

1.

A nyolcszáz éve született Szent Erzsébetről a jubileumi évben Európa-szerte számos egyházi és világi ünnepen emlékeztek meg. Tanulmányok, cikkek sokasága foglalkozott Erzsébet alakjával. A jubileumi ünnepeknek két fontos helyszíne volt: Magyarországon Sárospatak, Németországban pedig Thüringia, Eisenach városa. Nem csoda, hiszen életének kezdő és befejező szakasza e két országhoz köthető. Két nemzet sorsában osztozott, amit nevének későbbi jelzői is jól mutatnak: *magyarországi vagy Árpád-házi illetve thüringiai Erzsébet*.

Mi, a Kárpát-medencében természetesen az Árpád-házi jelzőt használjuk, német honban illetve Európa nyugati felén a thüringiaival azonosítják. Úgy vélem, kár azon vitatkozni, hogy kié Erzsébet. Különösen azok után, hogy a katolikus egyház már halála után alig négy évvel „mindannyiunk” szentjévé avatta őt. Azonban egy dolog továbbra is tisztázatlanul megmaradt az európai köztudatban. Tudniillik az, hogy hol is született Erzsébet?

Úgy vélem, hogy éppen itt Sárospatakon érdemes a jubileum kapcsán néhány szót ejteni arról: *milyen kapcsolat van Szent Erzsébet és Sárospatak között!*

Néhány újabb szempontra szeretném felhívni a figyelmet, ami talán erősítheti az európai népekben is az eddig kellően elhallgatott tényt, hogy Árpád-házi Szent Erzsébet 800 évvel ezelőtt, 1207-ben Sárospatak városában látta meg a napvilágot. Erre mi pataki polgárok, felekezeti hovatartozás nélkül, rendkívül büszkék vagyunk. S azt szeretnénk, hogy a világban bárhol ha kiejtik Szent Erzsébet nevét, ne csak Magyarország, az Árpád-ház vagy csak Thüringia jusson eszükbe. Hanem Sárospatak neve is.¹

2.

II. András és Gertrúd királynő házassából először egy leány, Mária² – 1204 körül –, másodikként 1206-ban a trónörökös, Béla született.³ A királyi pár harma-

1 Megköszönöm dr. Tamás Edit történész-múzeológusnak (MNM Rákóczi Múzeuma, Sárospatak) előadásom elkészítésében nyújtott önzetlen segítségét.

2 1221-ben II. Asén János bolgár cár felesége lett, 1237-ben halt meg.

3 IV. Bélaként került a trónra 1235-ben. Felesége Mária, Laszkarisz Teodor nikaiai görög császárné leánya. 1270-ben halt meg.

dik gyermeke, Erzsébet 1207-ben született Sárospatakon.⁴ A házaspárnak ezt követően még két fia, 1208-ban Kálmán⁵ és 1210 körül András⁶ született. Gert-rúd jó anya volt, halála után fiai – főleg Béla – melegen emlékeztek róla.⁷ II. András további gyermekei – egy leány és egy fiú – a király második⁸ ill. harmadik⁹ házasságából születtek.

A 11–13. században a magyar királyok és királynék élete még nem kötődött egyetlen helyhez. Az ország különböző részein fekvő birtokaikat udvartartásukkal évről évre végiglátogatták. Az Erzsébet születési helyét kutató Kuklay Antal egy nagyon érdekes információra hívja fel figyelmünket Patak kapcsán.

Az erdőbirtokokon épített magánegyházak – (*ecclesia propria*), köztük a pataki rotunda – papját (aki nem tartozott a helyi püspök fennhatósága alá, s élvezte a teljes tized jövedelmet) kinevezésével a király jutalmazta, miközben e tisztséget betöltő királyi káplán más fontos feladatot is ellátott. 1339-ből hoz egy példát, mely szerint az akkori plébános, Pál, a király orvosa. Eugoboi Andrásról ugyancsak tudjuk, hogy ő a királynő orvosa. Kuklay Antal felteszi a kérdést: *Lehetséges, hogy Gertrúd orvosa is a pataki plébános volt s ezért választotta itteni birtokát a szülés helyszínéül?*¹⁰

A család harmadik gyermekének, Erzsébetnek születése helyéről – miként az Árpád-ház szentjeit feldolgozó kötetében Tarczai fogalmazott¹¹ – úgy tudja a világ, hogy Pozsonyban született. Középkori íróink, köztük Temesvári Pelbárt¹² és rendtársa Laskai Osvát¹³ szerint Sárospatakon született. Mindketten ferences szerzetesek. Úgy tűnik, az Erzsébethez leginkább közel álló rend őrizte élete tör-

4 Egyes szerzők születésének helyéül Pozsonyt (Lásd: *Wertner Mór*, 1892. 438.; *Tarczai György*: *Az Árpád-ház szentjei*. Budapest, 1930. 97.), mások Budát jelölik.

5 Felesége a krakkói herceg leánya, Salome volt, gyermekük nem született.

6 Több jegyes mellett is feltűnik neve. A források vele kapcsolatban hiányosak, ellentmondásosak.

7 *Kristó Gyula–Makk Ferenc*: *Az Árpád-házi uralkodók*. Budapest, 1988. 243.

8 II. András második felesége Jolánta francia-latin (bizánci) hercegnő, Auxerre grófnője. Leányuk Jolánta később I. Jakab aragón király felesége lett.

9 A harmadik feleség, Beatrix estei örgrófnő. Egyetlen fiúk István, aki Traversara Erzsébet, majd Morosini Thomasina férje volt.

10 *Kuklay Antal*: *Sárospatak, Árpád-házi Szent Erzsébet szülőhelye*. Kézirat. Sárospatak, é. n. [2007.] 6–7.

11 *Tarczai György*, 1930. 97.

12 Híres magyar egyházi szónok és író a 15. században. Temesváron született (1435 körül), Krakkóban tanult, belépett a ferencesek rendjébe. Munkái igen népszerűek, több kiadást mértek, s egész Európában elterjedtek. Kódexeink legendáinak nagy része az ő műveiből van lefordítva. Ő e legendák közül az idegen szentekről szólókat Voraginei Jakab (13. századi domkos) nagy legendás könyvéből merítette, a hazai szentekről szólók egy részében (Szent István, Szent László) magyar szellem nyilatkozik. Vö. *Révai Nagy Lexikona XVIII. kötet*. Budapest, 1925. 113.

13 1450 körül született a Baranya megyei Laskón, 1510-ben halt meg, Budán temették el. Ferences szerzetes. Az ő ösztönzésére készülhetett el a Szalkai Balázs anyagát folytató ferences rendi krónika. Legjelentősebb művei prédikációs kötetei (Biga salutis, Gemma fidei). Vö: *Magyar Kódex 2. kötet*. Budapest, 1999. 156–158.

ténetét, legendáit Magyarországon. Birtokában lehettek olyan írásműveknek, melyek mára már elpusztultak. Laskai Osvát *Biga Salitus* című háromrészes prédikációs gyűjteményének *Sermones de Sanctis*, 1497-ben megjelent kötetében megjelölte Erzsébet születési helyét: „*Hogy pedig boldog Erzsébet a fentiek szerint kereste és megnyerte Isten kegyelmét, erről ezt olvassuk: Erzsébet, Andrásnak, Magyarország királyának lánya míg Sorospathach-on született és pompában dajkáltatott, minden gyermeked dolgot megvetett, kezdte megkedvelni a jócselekedeteket és megvetni a hívságos játszadozást.*”¹⁴

Erzsébet szentté avatási perének iratai és az első legendák születése helyét nem említették. A későbbi német életrajzírók munkáiban szerepelt Pozsony, feltehetően azért, mert eljegyzése előtt a thüringiai küldöttségnek itt adták át a kisleányt. Erzsébet 19. századi történetírója – nagyon helyesen – ezt meg is jegyezte.¹⁵ Nem meglepő a források eme hiányossága. A középkor említett századaiban a hercegek és a hercegnők személye csak jegyességük és házasságkötésük alkalmával került előtérbe. Születésük körülményeiről, gyermekkoruk eseményeiről csak jóval később keletkezett legendák „tudósítanak”. Ez történt Erzsébet esetében is. „*Születésekor a magyar bányák igazgatója Klingsor Miklós, akit mint szerelemdalost, tudóst és titkos művészt egyaránt becsültek I. Hermann thüringiai örgróf udvarában tartózkodott Eisenachban s itt – a hagiographusok*¹⁶ *szerint – Erzsébet születésének éjjelén a csillagokból annak az örgróf fiával, Lajossal, való egybekelését megjövendölte volna. Ez az örgrófi udvarnak nagy örömet okozott... Klingsor azután, hogy Eisenachban elvállalt kötelezettségeit – néhány szerelemdalos közt felmerült ügyben ugyanis választó bíró volt – teljesítette, visszatért Magyarországra s hihetőleg ő figyelmeztette II. Andrást és nejét Gertrudot Erzsébetnek a thüringiai trónutóddal leendő egybekelésére.*”¹⁷

3.

A 800. évfordulót ünneplő Magyarországon a középkori forrásokban leírtakra s a hagyományokra hivatkozva Szent Erzsébet szülővárosként – úgy vélem, nem alaptalanul került előtérbe Sárospatak városa. Mit jelentett Patak s vidéke Erzsébet születése idején?

III. Béla király P. Mesternek – közismertebben Anonymusnak – nevezett jegyzője által 1200 táján keletkezett Gestája¹⁸ a honfoglalás korát idézte történeti művében. Valójában „*A Magyarok cselekedei*” nem a 9. századba kalauzolta olvasóit, hanem saját kora politikai földrajzának és birtokviszonyainak bemutatá-

14 *Kuklay Antal*, é. n. 2–3.

15 *Charles de Montalambert*: Magyarországi Szent Erzsébet története. Eger, 1862.

16 Hagiógráfia: görög eredetű szó, a szentek életének leírása.

17 *Wertner Mór*, 1892. 438–439.

18 *Anonymus*, 2001.

sa munkája. Vidékünk története szempontjából a legfontosabb megállapítása, hogy 1200 táján az újhelyi Sátorhegytől a Tolcsva-patakig (Olaszliszkaig) terjedő terület már a 11. század derekától összefüggő királyi birtoktömböt alkotott (I. András király szerezte meg). Ez összefüggött egyrészt a királyi vadászatokkal, másrészt a királynék itt tartózkodásával. Anonymus természetesen azon törekvésében, hogy saját korának viszonyait visszavetítse Árpád korába, nem tett említést az 1200 körül már bizonyára létezett településekről; „*igaz e negatívumból sem következik semmi, minthogy a városelőzmények általában kívül rekedtek látókörén.*”¹⁹

A város mai plébánia temploma szomszédságában 1965-ben tárták fel a különleges jogállású – *parochia exempta* – Szent Mihály arkangyal tiszteletére felszentelt körtemplom alapfalait. Szűcs Jenő nem zárta ki annak lehetőségét, hogy e templom körül, azaz a Pataknak nevezett település magvában kiváltságolt elemek élhettek ebben az időben. Mi sem bizonyítja ezt jobban, hogy 1221-től már igazolható ilyen nevű település, a „*villa Potok*” megléte.²⁰

Egy 1201-ben kelt királyi rendelet vidékünkhöz kapcsolódik. „...*Valóban megfontolva ami tisztünkben fekszik Patak hospeseinek, kik Szent Miklós egyházához tartoznak, megengedjük, hogy az itt meghatározott szabadság oltalmát élvezzék, elhatározván, hogy nemzetségünk szokása szerint maguk közül választott elöljáró ítélkezzék felettük olyformán, hogy az ügyek nehézségéhez képest, ha ez nem volna elegendő, a nádornak vagy királynak ítélete alá essenek s világi ügyekben más bíráik ne legyenek sőt mind a terheknek és adóknak kezelését nekik általában átengedvén, hogy akiknek közülük örökösük nem lennének, végrendelkezési szabadsággal bírjanak és a leányokra, fi és leányunokákra, vagy bárki mást örökbe fogadván javaik összessége átszállíttassék. Ezenkívül, hogy rajtuk, kik királyi oltalom alatt állanak, ő vagy köznemesek semmi sérelmet el ne kövessenek és mindaz amit megelőző királyok tekintélye az ő hasznukra ésszerűen megállapított szigorúan tartassék meg. Hogy tehát ezen a mi jótéteményünknek valósága feloldhatatlan erővel bírjon a jövőben pecsétünkkel jelen levelünket megerősítettük.*”²¹

A Szent Miklós egyházánál lakozó pataki vendégtelepesek (*hospites de Potok*) számára Imre király által kiadott 1201. évi kiváltságlevelet „Sárospatak városprivilegiumaként” emlegeti nemcsak a helytörténeti irodalom többsége, hanem gyakran a tudományos irodalom is.²² Szűcs Jenő nem zárta ki ugyanakkor,

19 Szűcs Jenő: Sárospatak kezdetei és a pataki erdőuralom. Történelmi Szemle. 35. évf. 1993. 4–5.

20 Szűcs Jenő, 1993. 5.

21 Imre király 1201. évi privilegiuma *hospites Potok apud ecclesiam sancti Nicolai commorantes* számára V. István 1272. évi átiratában, s IV. László mindkettőt átiró és megerősítő 1285. júl. 18-i oklevelében maradt fenn. Vö: *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke*. Szerk.: Szentpétery Imre. Budapest, 1923–1943. 194, 2150, 3369.

22 Szűcs Jenő, 1993. 5.: „Ez az oklevél azonban sem nem városprivilegium, sem nem Sárospatak privilegiuma. A legkorábban ismert magyarországi hospes-kiváltságlevélről van szó, melyet azonban a »Patakhoz közeli Olaszi falu« lakosai (*cives et hospites/hospites seu cives de villa Olozy prope Potok*) írtak utóbb és erősítették meg a maguk számára (1272, 1285).”

hogyan az említett oklevél tágabb értelemben ne tartozna Sárospatak előtörténetéhez. Ha ugyanis *hospites de Potok* éltek másutt is, például Olasziban, akkor a fogalom tágabb tartalmával számolhatunk, úgy miként Anonymusnál „az egész föld (*tota terra*) a Sátorhalomtól a Tolcsva folyóig”. A település, „*villa Potok*” említése 1221-ből ismert. Királyi támogatással, a szőlőművelés és a kereskedelem révén, a hospesek által városias fejlődésnek indult, melynek velejárója a koldulórendek megtelepedése. 1230 körül IV. Béla alapította a város alsó, déli részén a domonkosok templomát, kolostorát, s kolostori iskola is működött itt. A ferencesek a város felső, északi részén emelték templomukat, kolostorukat. IV. Béla donatíójaként, a Boldogságos Szűz tiszteletére. 1261-ben már írott forrás említette.

A rotunda szomszédságában kellett állnia a királyi udvarháznak.²³ Ez az épület lehetett a lakóhelye a 13. század elején is az idelátogató királyi családnak, esetünkben Gertrúd királynénak s kíséretének. Valószínű, hogy erre a telekre, udvarházra utalt egy jóval későbbi – 1577-es tanúvallomás –, mely az egykori város „alsó” – déli – részén összeírt tekintélyes földesúri építményről beszélt.²⁴ Az 1567. évi urbáriumban is azonosítható ez az épület, '*domus dominis terrest-ris*'-ként leírva.²⁵ A jezsuiták 17–18. századi telekkomplexumán, a mai római katolikus plébánia telkén kereshetjük az Árpád-kori királyi udvarházat, amely a Bodrog partja fölé emelkedett („*in littore*” – 1529) és a híd közelében állt (1577). Az udvarházat Patakon is kiszolgáló népek vették körül, nem feltétlenül az épület szomszédságában.

A korai királyi magánuradalmak általában erdő- és szőlővidékekre estek. A vadászatok s a bor az udvarházak életéhez kapcsolódott (Szöllöske,²⁶ Poklos-pataka²⁷). A királyi uradalmak élén a *comes*, az ispán állt. Megkülönböztetésül a várispánságoktól vagy a vármegyéktől erdőuradalomként nevezi e szervezetet a történeti irodalom, utalva arra, hogy a birtokszervezet jellegét egy-egy összefüggő erdőség adta meg. Az ispáni szervezetet a 12. században nyerték el az uradalmak.²⁸ 1219-ben fordult elő először a pataki ispán (*comes de Potoc*) tisztsége, neve is ismert, Gergely. Utódát Farkast 1221-ben említette forrás.²⁹ A pataki ispánság királyi magánuradalom, nagy erdőség tartozott hozzá, nem várispánság, vár 1260 előtt nem tartozott hozzá, várjobbágyok, várnépek nem voltak. Minden erdőuradalomnak megvolt a magterülete, korai falvak csoportja mezőgazdasági termelésre alkalmas folyóvölgyekben (később hospes telepítések, városképződés

23 Lásd bővebben az előző fejezetben.

24 Szemben a „felső” várral, azaz a Széldombon feltárt, hécei kúriával. MOL Kam. Arch. I/2. Fol. 101.

25 *Szűcs Jenő*, 1993. p. 18-19.; MOL U et C 43/36 fol. 1/v.

26 *Györfy György*: Az Árpád-kori szolgálónépek kérdéséhez. In: *Történelmi Szemle* 15. 1972. 277–278.

27 A hordó készítéséhez szükséges szurkot előállító szolganépek laktak ott. Vö: *Szamota István–Zolnai Gyula*: Magyar oklevél szótár. Budapest, 1902–1906. 775.

28 *Mályusz Elemér*: Turóc megye kialakulása. Budapest, 1922. 4.

29 *Szűcs Jenő*, 1993. 22–24.

színtere), ez biztosította az udvarház ellátását. 1200 körül a pataki erdőuraldom a Ronyván túli területtől az Olaszliszkánál található Meszes birtokig húzódott, messze benyúlt a Bodrogköz területére, amely erekben és halastavakban bővelkedett, északon hegyekkel jól megjelölhető határa.³⁰ A királyi udvar időnkénti itt tartózkodása feltételezte szántók, udvarnokok, tárnokok, iparosok (kovácsok – Kovács patak,³¹ Kovácsi³²), pecérek, agarászok, solymárok, erőörök (erdőóvók – Végardó) jelenlétét. Írásbeliségünk körülbelül 1200-tól szolgál bővebb információkkal, így a felbukkanó adatok inkább esetlegesek, mint pontos dátumra utalónak.

4.

Erzsébet születési helyét bemutatva, a következő kérdés a keresztelésének helyét kutatja. Tarczai³³ a következőképpen vélekedik: *„Innen vitték 1207 nyarán Budára, a mai Ó-Budára, ahol akkor már szintén volt királyi vár s ahol a nagy fényvel épült régi Szent Péter-székesegyházban megkeresztelték.”* Kuklay Antal is hasonlóképpen vélekedik: *„A keresztelési szertartás igen nagyszerű volt. A kisdedit mennyezet alatt vitték az egyházba, mely mennyezet legszebb volt mindannyi között, melyeket Budán a keleti fényűzés egyik akkori színhelyén látni lehetett.”*³⁴ Sz. Jónás Ilona életrajzi kötetében nem említi életének ezt az eseményét.³⁵ Egy megjegyzés azonban feltétlenül idekíváncozik. Úgy vélem, hogy a további kutatásnak érdemes elgondolkodnia a fent említett források felülvizsgálatán. Ugyanis a korabeli egészségügyi viszonyok, közlekedési lehetőségek komolyan felvetik a pataki keresztelés lehetőségét is. Vajon elindult a keresztelelten csecsemővel a hosszú útra a királyné, amikor itt helyben adott volt egy templom, melynek kegyura éppen az uralkodó volt? Nem hiszem! Ezzel csak azt szeretném jelezni, hogy a jövő kutatóira még rengeteg feladat vár.

5.

S végül a szülőhely tudata illetve Szent Erzsébet személyének különös tisztelete Sárospatakon – a történelem folyamán nem véletlenül élt már a 15. századtól nyomon követhetően – szinte a mai napig töretlenül a pataki polgároknak.

IX. Gergely pápa szenttéavatási bullájában a következőket olvashatjuk: *„Apostoli írásunkkal mindnyájatoknak szigorúan meghagyva úgy rendelkezünk, hogy nov. 19-én, vagyis azon a napon, amikor ő a halál bilincseitől megszabadulva a mennyei gyönyörűség forrásához jött, hogy örökké éljen, ünnepén, mint azt ér-*

30 Szűcs Jenő, 1993. 25–56.

31 ‘rivulus Kuach’ Makkoshotyka környékén, 1262. évi határjárásban. *Árpádkori Okmánytár XI. kötet* Közzéteszi Wenzel Gusztáv Pest, 1860–1874. 518.

32 ‘Koachy’ – 1282-ben Újhely közelében. *Árpádkori Okmánytár IX. kötet.* 391.

33 Tarczai György, 1930. 97.

34 Kuklay Antal, é. n. 2.

35 Sz. Jónás Ilona: *Árpád-házi Szent Erzsébet.* Budapest, 1989.

*demeinek csodálatos nagysága megköveteli, ünnepeljetek, és ünnepeltessétek meg, hogy kegyes közbenjárásával a mennyei kincsekből osztályrészetekül jusson az, amit ő Krisztus ajándékeként kapott, és amit örökké dicsőségben birtokol*³⁶

Szent Erzsébet női eszményként teremtett kultuszt a királyi dinasztiákban, s a laikus tömegekben. Kultuszkörébe tartozik a névadás hagyománya is: IV. Béla róla nevezte el leányát, így fejezve ki tiszteltét. Röviddel Erzsébet szentté avatása után a Patakon megtelepedett domonkosok építettek kolostort. Templomukat 1238-ban Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére szentelték fel. A 13. században Patakon letelepedett ferencesek körében is valószínűleg elterjedt Szent Erzsébet kultusza.³⁷ A 14. században Sárospatak megszűnt a királynék városa lenni. Az Anjou-korban a fejlettebb pénzgazdálkodás már feleslegessé tette a királyi s királynői udvar vándor életmódját. Az uradalom magánföldesúri birtok lett, a Perényi majd a Pálóczi család tulajdonában. A város új gótikus 15. században épült plébánia temploma azonban örökölte a királyi kápolna kiváltságait.

A középkori városi plébániatemplomok szomszédságában ott volt az iskola. Az 1968-ban zajlott régészeti ásatás feltárta a pataki plébániaiskola maradványait. Ebben az iskolában tanult Kisvárdai László rektorsága alatt 1490-ben a mátészalkai csizmadia fia, László. A később Szalkai Lászlóként ismert főkancellár és esztergomi érsek mestere Krakóból hozott kódexéből hat füzetbe másolta le a tananyagot.³⁸ Kiegészítette azt mestere magyarázatával is. E Szalkai-kódexként ismert tankönyv részletes kalendáriumot is tartalmaz, a naptárszámításhoz szükséges betűjelekkel és a szentek ünnepével. Szalkai a nagyobb ünnepeket – a templom védőszentjének ünnepét – piros tintával írta. Ugyancsak piros tintával íródott Szent Erzsébet november 19-i ünnepe. Ez nem volt országos ünnep, és egyáltalán nem szerepelt a jegyzet forrásában. Eszerint Szent Erzsébet ünnepét kötelező ünnepként ülték meg a pataki hívek a középkorban. Így őrizték a Szent pataki születésének emlékét.³⁹

Ebben az időben íródott a korábban már említett Laskai Osvát mű. A ferences szerzetesek Erzsébetet saját rendi szentjükként tisztelték. Laskai Osvátnak fontos volt Erzsébet kultusza, különösen szülőhelyén, ahol rendjének kolostora is működött. 1499-ben VI. Sándor pápa Laskai Osvátnak címzett – aki akkor a rend vikáriusa – levelében erősítette meg rendje régi kiváltságait, s rendelte el Szent Erzsébet ünnepének megtartását a testvérek számára.⁴⁰

Szent Erzsébet ünnepét 1670-ben vették fel a római naptárba (november 19.), mikor ereklyéit áthelyezték. 1969-ben ünnepét visszatették november 17-re, halálának napjára. Magyarországon megmaradt az eredeti, a november 19-i dátum.

36 Magyarország virága. 13. századi források Szent Erzsébet életéről. Budapest, 2001.

37 *Kuklay Antal*, é. n. 9.

38 *Mészáros István*, A Szalkai-kódex és a XV. század végi sárospataki iskola. Bp., 1972.

39 *Kuklay Antal*, é. n. 8.

40 Uo. 9.

A patakiak és a vár birtokosai a későbbi évszázadokban is őrizték Szent Erzsébet emlékét. A Windischgrätz-család házikápolnáját az ő tiszteletére szentelték fel a 19. század 70-es éveiben, oltárképét Franz Eybl festette. A kápolnát évente egyszer, november 19-én megnyitották a városiak számára a szentmise alkalmából. Az 1996-ban újraszentelt Árpád-házi Szent Erzsébet kápolna minden évben Pünkösdkor és Szent Erzsébet napján várja az imádkozókat. A külsővár utcája is Szent Erzsébet nevét őrzi, miként az 1996-ban alakult Szent Erzsébet Történelmi Társaság is, mely életének, eszmeiségének, ápolása, megőrzése céljából jött létre. A Történelmi Társaság és a Szent István Társulat összefogásával fordították s adták ki a Szent Erzsébet életére vonatkozó 13. századi forrásokat.

A város plébániatemploma őrzi Szent Erzsébetnek az Admonti Bencés Kolostorból idekerült ereklyéjét. 1993-óta a város kétnapos ünneppel emlékezik nagy szülőttére. Pünkösöd vasárnapján korhű ruhába öltözött történelmi menet vonul a városban, felidézve Szent Erzsébet életét. Pünkösöd hétfőjének ünnepi szentmiséjét hagyományosan az egri érsek celebrálja, a környék papsága és nagyszámú zarándok részvételével.